

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 184

מסכת סנהדרין פ"א-פ"ז

בס"ד, כ"ו כסלו תשס"ג

השבוע בגליון

- ההבדל בין סכין ארוך לסכין קצר
- סכין שחייב בכיסוי ראש
- האם מותר להכנס לבית הכנסת באקדה
- "שעשני ישראל" במקום "שלא עשני גוי"
- קללות - מתי וכיצד?
- ה"חפץ חיים" - להתפלל על הרשעים שיחזרו בתשובה
- ההבדל בין פרד לחציו עבד וחציו בן חורין

דבר העורך

לנצל כל רגע

מעשה מרגש ביותר חווה הרב ו.ש. לפני שנים רבות, בבית החולים בלינסון שבפתח תקווה, ובמכתבו למערכת "מאורות הדף היומי" הוא מבקש לשלוח את הקוראים במאורע שנחרת על לבו.

"אבי", הוא מספר, "אושפז בבית החולים בלינסון עקב מחלה. מטבע הדברים, בימים הראשונים לאישפוזו היינו מרוכזים בכל מאודנו בטיפול בו, וכמעט שלא הבחנו במתרחש סביבנו. **מספר ימים**, הוטב מצבו של אבי ומשך, נוצר קשר בין בני משפחתי לבני משפחתו של צעיר, אשר אושפז בחדר סמוך לחדרו של אבי. בשנות העשרים לחיי, לקה לפתע בשסתום לבו. מצבו הרפואי החמיר והלך והרופאים אשר לא החליטו עדיין כיצד לטפל בו, אשפוזו להשגחה תחת עיניהם הפקוחות של הצוות הרפואי.

הוא, הצעיר, שכב במיטתו וחיך בעת שנכנסתי לבקרו. מעולם לא פגשתי לפני כן, אך בבית החולים הכל מכירים. הצרה והמועקה מקריבים את הלבבות, כאשר נדמה כי שם, בחוץ, מעבר לבניין הגדול הכל כשורה, ולתוך הבניין התקבצו ובאו כל המצוקות גם יחד.

שוחחנו שעה ארוכה וטרם צאתי הוא הבחין בשקית התפילין שנשאתי עמי. הוא התבונן בה ארוכות, ובתגובה שאלתי אותו, אם גם לו יש שקית כזו. "לא", הוא השיב, ותוגה עלתה על פניו.

"האם הנחת תפילין אי פעם?" שיתי ושאלתי. "לא", ענה, וגופן עטף את עיניו.

נוצר בינינו קשר טלפתי. כלל לא שאלתי אותו אם הוא חפץ להניח תפילין. עיניו זעקו זאת ונפש התרגשה עליו.

סייעתי לו לקום ממיטתו, כרכתי את זרועו בתפילין של די, עטרתי את קרקפתו בתפילין של ראש, וביחד, קראנו ברגש מתוך הסיפור "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד".

למחרת שיתי לבית החולים כדי לבקרו ומצאתי את אמו בוכיה.

לאחר מספר דקות היא זיהתה אותי ואמרה: "דע לך, כי החיך האחרון של בני, זכרוננו לברכה, היה בזכותך. הוא היה מאושר עד עמקי נשמתו על שזכה להניח תפילין. אבל הוא לא ידע שזו הפעם האחרונה..."

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

המשך בעמוד הבא

דף פב/א שאין נכנסין בכלי זיין לבית המדרש

סכין ואקדה בבית הכנסת

ה"שולחן ערוך" פוסק (א"ח סי' קנ"א סעי' ו'): "מותר ליכנס בבית הכנסת במקלו... ויש אוסרים ליכנס בו בסכין ארוך או בראש מגולה". מה המקור לכך שאין להכנס עם סכין לבית הכנסת, ומדוע דווקא סכין ארוך? האם יש קשר בין איסור כניסה בגילוי ראש שמוסיף ה"שולחן ערוך" מיד לאחר מכן? והאם מותר להכנס לבית כנסת עם אקדה? על כך במאמר שלפנינו.

כמקור להלכה זו מציין ה"בית יוסף" (שם) את ה"אורחות חיים" הכותב, שהתפילה מאריכה ימיו של אדם והסכין מקצר, ומשום כך אין להכנס בסכין לבית הכנסת. אולם, בעל "יפה ללב" (שם אות ט') מציין כמקור להלכה זו את דברי גמרתנו בה מבואר, "שאין נכנסין בכלי זיין לבית המדרש". המהר"ץ חיות (בסוגייתנו) אכן תמה, מדוע לא ציטט ה"בית יוסף" את גמרתנו כמקור להלכה זו. אלא שהגר"ח פלאגי ("ירו חיים" שם) דוחה תמיהה זו, משום שקדושת בית המדרש (שבו לומדים) מרובה יותר מקדושת בית הכנסת (שבו מתפללים), ולפיכך, אין ללמוד מסוגייתנו העוסקת בבית המדרש, לעניין בית הכנסת.

ההבדל בין סכין ארוך לסכין קצר: עתה, כאשר נבוא לברר מדוע ה"שולחן ערוך" מציין, כי אסור ליכנס בבית הכנסת ב"סכין ארוך" דווקא, נמצא, כי הדבר תלוי במקור האיסור. לדעת הסוברים שהאיסור נלמד מסוגייתנו, הרי בגמרתנו מבואר שאין להכנס בכלי זיין לבית המדרש, ולפיכך, נאסרה הכניסה בסכין ארוך, הדומה לרומח, אך לא בסכין קטן, שאינו דומה לכלי נשק ("יפה ללב" שם). אולם, אם המקור לאיסור הכניסה בסכין לבית הכנסת הוא משום שהסכין מקצר את ימיו של האדם, יש להבין, מדוע יש הבדל בין סכין קטן לסכין גדול. בשאלה זו עוסק ה"ח"י המבאר (שם סי' כ"ב), כי חכמים מנעו כניסה לבית הכנסת בסכין גדול בלבד, משום שהוא אינו שימושי כל כך, אך הם לא אסרו את הכניסה לבית הכנסת בסכין קצר, משום שבני אדם משתמשים בו הרבה וטרחה היא עבורם להלך בלעדיו.

סכין שחייב בכיסוי ראש: דיון מעניין קיים בפוסקים לגבי המשך דברי ה"שולחן ערוך": "ויש אוסרים ליכנס בו בסכין ארוך או בראש מגולה". מה עניין זה לזה? מתוך משא ומתן בין הפוסקים (עיי' אליה רבה א"ח סי' קנ"א ו"ברכי יוסף" שם סי' ט') מבאר בעל ה"ערוך השולחן" (סעי' י') כי כוונת ה"שולחן ערוך" היא שאין להכנס לבית הכנסת בסכין אשר ראשו מגולה... ויש לגרוס ב"שולחן ערוך" "ויש אוסרים להכנס בו בסכין ארוך ובראש מגולה". בעל "ערוך השולחן" מוסיף ומציין, כי משום כך ציין ה"שולחן ערוך" "סכין ארוך", מאחר שסכין קצר ניתן להטמין בבגדים. היתר זה, להכניס סכין מכוסה לבית הכנסת, מופיע בפוסקים נוספים (עיי' יד אהרן, "מור וקציעה", וכן ב"משנה ברורה" סי' כ"ב).

האם מותר להכנס לבית הכנסת באקדה, שהוא כלי נשק, ומקצר חיים? הגאון רבי אליעזר יהודה וולדנברג שליט"א דן בנושא זה ומעלה סברה יפה, שאקדה שאינו טעון אינו נחשב כמקצר חיים שהרי הוא נטול כדורים. לפיכך, במקרים מסויימים ובנסיבות מיוחדות ניתן לשקול שימוש בסברה זו, כדי להתיר כניסה למקום ההתפללות.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **עקיבא גור** (גרשטנקורן) ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע כ"ז כסלו תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה הנכבדה שיחיו

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת

הילד **ערן יוסף קריאל** ז"ל
ב"ר אפרים שלמה שיבלחט"א נלב"ע כ"ו כסלו תשמ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידיו הר"ר **אפרים קריאל** וזוג' מרת **שרה** שיחיו קרית קריניצי

לעילוי נשמת

מרת **גישה סגל** ע"ה
ב"ר מנחם מנדל תלמוד ז"ל נלב"ע כ"ב כסלו תש"ן
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנה ידידו עו"ד הר"ר **מנחם סגל** שיחיו

המשך מעמוד קודם

באופן זה. אולם, מן הראוי להמנע מכך (י"ש"ת" צ"ח אליעזר" סי' י"ח עיי"ש). לסיום נציין, כי אף שה"שולחן ערוך" עוסק בכניסה בסכין ארוך לבית הכנסת, לכאורה, גם אין להתפלל עם כלי נשק אף ביחידות ושלא בבית הכנסת, שהרי, התפילה מאריכה את ימיו של אדם והסכין מקצרת אותם (עיי' "מטה יהודה" או"ח שם). בנוסף לכך, מציין בעל "כף החיים" (סי' צ"א סי"ק כ"ט בשם "יחזקאל לאלפים") שיש להמנע מכך גם על פי הקבלה.

דף פד/ב רב פפא לא שביק לבריה למישקל ליה סילוא

בן יכבד אב

אמרה תורה (שמות כא/טו) "ומכח אביו ואמו מות יומת", ובסוגייתנו מבואר, כי כל חבלה שחובל אדם באביו או באמו שבעקבותיה יצא מהם דם, נכללת בפסוק זה והבן מתחייב מיתה, בעדים ובהתראה כמובן. בהקשר לכך מספרת גמרתנו שאמוראים אחדים לא התירו לבניהם להוציא קוץ מבשרם, או לפתוח בועה ולהוציא ממנה ליחה, משום שביקשו למנוע מבניהם לעבור על איסור חבלה בשוגג.

האם אב רשאי למחול על כבודו ולהתיר לבנו לחבול בו: דיון ענף קיים בספרי האחרונים, האם האב רשאי למחול על כבודו ולהתיר לבנו לחבול בו. יסודו של ספק זה נעוץ בשאלה, אם ניתן להשוות בין האיסור להכות אב ואם למצוות כיבוד אב ואם. שהנה, לגבי מצוות כיבוד אב קיים הכלל "אב שמחל על כבודו - כבודו מחול" (קידושין לב/א). אלא שיש לדון אם ניתן ללמוד מכך גם לעניין חבלה באב, שהיא בזיון

עבורו (ובפרט שעל הכאה בידים התורה חייבה מיתה).

לדעת בעל "החינוך" (מצווה ר"ב), האב רשאי למחול גם על "מוראו". היינו, מלבד שרשאי הוא למחול על כבודו, הוא גם רשאי למחול על דברים שהתורה אסרה על הבן לעשותם משום בזיון האב. אולם, הר"ן חולק על כך וסובר, שהאב אינו רשאי למחול על בזיונו, וכן דעת הריב"ש (שו"ת סי' ר"כ בשם הראב"ד וכן מפורש ב"שאלתות" משפטים שאילתא סי') וה"טורי אבן" (מגילה כח/א) המבארים, כי האיסור לבזות את האב ולקללו אינו נחשב כזכות של האב, וממילא אין הוא יכול למחול על כך (עיי' הרלב"ח קונטרס הסמיכה ק"א "מנחת חינוך" מצוה מ"ח והגר"י ענגיל "גילוני השי"ס" קידושין לב/א).

לכאורה, מסוגייתנו המספרת על האמוראים שסירבו להניח לבניהם להוציא קוץ מבשרם, ניתן להביא ראיה ניצחת לכך שאב אינו רשאי למחול על צערו, שאם לא כן, מדוע סירבו האמוראים להניח לבניהם לחבול בהם, הרי הם יכלו למחול על צערם. אולם, בעל "מנחת חינוך" (שם) מבאר, כי אמנם האב רשאי למחול על **פעולה מסויימת** שהבן מתכוון לעשותה, אך יתכן כי במהלך פעולת ההקזה, הבן ישגה ויצער את אביו שלא לצורך, ועל פעולה זו לא מחל האב, ולפיכך הם סירבו להכשיל את בניהם באיסור זה. להלכה, נוקטים פוסקי זמננו (הגר"י וייס זצ"ל בשו"ת "מנחת יצחק" ח"א סי' כ"ז והגר"ש וואזנר שליט"א בשו"ת "שבט הלוי" ח"ב סי' ק"יב), כי אין האב רשאי למחול לבנו שיוכל להכותו.

אודות נידון סוגייתנו, אם על בן להמנע מהענקת טיפול רפואי לאביו הכרוך בהוצאת דם, קיים דיון נרחב בפוסקים ולהלכה כתב הרמב"ם (הל' ממרים פ"ה הל' ז'), כי "המקוץ דם לאביו, או שהיה רופא וחתך לו בשר או אבר - פטור, אף על פי שהוא פטור, לכתחילה לא יעשה... שמא יעשה חבורה. במה דברים אמורים כשיש שם אחר לעשות. אבל אם אין שם מי שיעשה אלא הוא והרי הן מצטערין, הרי זה מקוץ וחותר כפי מה שירשהו לעשות", וכן פסק הרמ"א (י"שולחן ערוך" יו"ד סי' רמ"א סעי' ג').

לו עשיית חבורה באב תוך כדי טיפול רפואי בו היתה אסורה מדאורייתא, לא היה הרמב"ם כותב **שלכתחילה** יש להמנע מטיפול זה, אלא, אף בדיעבד היתה פעולה זו אסורה. ברור, איפוא, מסיק הגאון רבי מרדכי יעקב ברייש זצ"ל, (שו"ת "חלקת יעקב" יו"ד סי' קל"א), כי מן התורה רשאי אדם לחבול באביו לצורך רפואה, כדעת האמוראים בסוגייתנו, ואף מצווה הוא מקיים בכך. אלא, שמדרבנן ראוי להימנע לכתחילה מפעולות מסוג זה, כדי ליצור גדרים וסייגים, אשר ירחיקו את הבן מאיסור חמור זה של הכאת אב. אולם, כאשר אין אדם אחר שיטפל באב, מצווה רבה על הבן לטפל באביו. ולא זו בלבד, אלא גם כאשר טיפולו של אדם אחר מקשה על האב, יטפל בו הבן ויזכה במצוות כיבוד אב ואם (עיי' שו"ת "מנחת שלמה" ח"ב סי' ע"ט ובשו"ת "מנחת יצחק" ח"א סי' כ"ז).

דף פד/ב דאי כתב רחמנא מכה איש

"שעשני ישראל" במקום "שלא עשני גוי"

משפט קצר שכתבו בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה "איש"), גרר דיון הלכתי מרתק בנוגע לברכות השחר.

ברכות על דרך השלילה וברכות על דרך החיוב: בכל בוקר אנו פותחים את תפילת שחרית בברכות השחר, בהן אנו מודים לבורא עולם על כל הטוב אשר גמלנו. עיון קל בברכות אלו יגלה, כי הן מתפלגות לשני סוגים. בברכות אחדות אנו מודים לקב"ה על דברים חיוביים, כגון, "זוקף כפופים", "הנותן ליעף כח" וכדומה, אך יש ברכות שבהן אנו מודים לו על היעדרות של מציאות מסויימת, כגון "שלא עשני גוי" "ושלא עשני אשה".

רבים מגדולי הדורות עסקו בחיפוש אחר הסיבה שהניאה את חכמים לתקן ברכות אלו על דרך השלילה. הרי במקום הנוסח "שלא עשני גוי" ניתן היה לתקן ברכה **המשך מעמוד הבא**

המשך מעמוד קודם

כפסע לפני המוות הוא זכה שלא ייחשב כ"קרקפתא דלא מנח תפילין" - כאדם שלא הניח תפילין מימיו.

אני למדתי מכך והפנמתי עמוק בנפשי, כי עולם אין לדחות עשייתו של מעשה טוב, שהרי מי יודע אם כלל יאה זמן אחר לעשותו.

איני חפץ לסיים את סיפורי בנימה עצובה, ולכן אני מבקש לספר לכם עובדה קטנה נוספת, מעניינת גם היא, בעלת מכנה משותף למעשה הקודם.

ביום מן הימים הזדמנתי לעיר פילדלפיה, העיר הראשונה של ארצות הברית, אשר פעמון החירות תלי בה בגן המרכזי.

במעלה הרחוב שבו ממוקמת ישיבת פילדלפיה, קיים בית כנסת בבניין ישן בן מאה ועשר שנים, בשם "רעים אהובים". כאשר התפללתי בבית כנסת זה, הבחנתי ביהודי קשיש כבן שמונים היושב על ספסל, לפניו גמרא ובידו סרגל. התבוננתי וראיתי, כי הגמרא שלפניו מחולקת לשני חלקים. בעמוד השמאלי מודפסת הגמרא, ואילו בעמוד הימני ניתן תרגומה לאנגלית. הוא, נעזר בסרגל לקריאת שורה אחת בגמרא, ומיד לאחר מכן למד את תרגומה לאנגלית.

ישבתי מן הצד והתבוננתי בו. הוא היה שקוע מאד בלימודו. ניכר היה כי אין לו בעולמו דבר מלבד הגמרא, התרגום והסרגל. לבסוף הוא הבחין בי ותוך כדי שיחתנו הוא סיפר לי, כי הוא יהודי העוסק לפרנסתו ברוב שעות היום, ולפני שנים רבות כאשר סיימו את מחזור השי"ס במסגרת הדף היומי, מצא הרעיון חן בעיניו.

בתחילה, הוא סיפר, "אמרת לנפשי, מה לך ולדף היומי. זקני הלבן לא היה שחור גם אז, וצעדתי לקראת שנות השבעים המאוחרות. אבל, החלטתי כי לא אפסיד מאומה אם אנסה להתחיל ללמוד, ואראה כיצד הדברים מתקדמים.

מה אומר ומה אדבר, סיים איש שיחי בסיפוק רב. "כעת אני עומד כעת לגמור את השי"ס בפעם השניה" הכריז בהתרגשות כשהסרגל בידו.

שורה ועוד שורה, גמרא ותרגום, גמרא ותרגום, עמוד ועוד עמוד, כל יום, כל בוקר, ולבסוף הוא זכה לסיים את השי"ס.

ניצול הזמן.

כך הם פני הדברים בכל דבר רוחני. אדם שחש התעוררות להתחיל מעשה חיובי, ייטיב לעשות אם ינצל את ההזדמנות ואת רגשות הקדושה המפעמים בו, לבצע את הדברים באופן מידי.

.....

המעוניין לזכות את הרבים

בסיפור מעניין, או עובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,

מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.

כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 93-67-570-03

.....

בברכת התורה העורך

פנינים

דף פא/א נידון בזיקה הראשונה שבאה עליו **עבירה גוררת עבירה**

לדעת ר' יוסי, העובר על שתי עבירות שיש בכל אחת מהן לחיוב מיתה בידי אדם, נידון במיתה המתחייבת מן העבירה הראשונה עליה עבר. ביאר רבי דוד שלמה אייבשיץ מלוונטיץ, בעל ה"לבושי שרד", על דרך הדרש:

חז"ל לימדונו, שעבירה גוררת עבירה. נמצא, אם כן, שעל השניה כבר יש עליו לימוד זכות. אין, איפוא, להענישו, אלא על העבירה הראשונה, שהיא שורש הכל... ("עריב נחלי", פרשת נח).

דף פב/ב על אלו יפלו כ"ד אלף מישראל **טענות של פינחס**

פירש המהרי"ט:

טענתו של פינחס היתה, כי אם על מעשהו של הרשע נפלו כ"ד אלף מישראל, ודאי שבעקבות מעשהו הטוב של פינחס, תעצר המגפה לכל הפחות ("צפנת פענח").

דף פב/ב משיב חימה

השיב את חמתי

מעשה ובא רבי עמרם בלוי ז"ל אל האדמו"ר מסאטמר זצ"ל, ותינה בפניו את קשייו לאסוף

המשך מעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

שנוסחה הוא "שעשני יהודי" (בי"ח טור או"ח סי' מ"ו ד"ה "ויש עוד ג' ברכות").

הב"ח (שם) כתב, כי יש שביארו זאת על פי הגמרא (עירובין יגב) "נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא". לפיכך, תוקנה הברכה בנוסח שמשמעו, כי עדיף היה לאדם שלא ליווצר כלל, ועתה, משנאלץ לרדת לעולם השקר, הוא מברך על כך, שלכל הפחות הוא נולד כבן לעם היהודי. וכן בברכת "שלא עשני אשה", מודה האיש על כך, שמשנוצר, הוא שמח שיש בידו מצוות רבות יותר לקיימן (ט"ז "שולחן ערוך" או"ח סי' מ"ו ס"ק ד').

אולם, הב"ח כותב כי יש להתייחס לתירוץ זה כאל דרוש נאה בלבד, אך ההסבר האמיתי לניסוח חלק מברכות השחר על דרך השלילה, נעוץ ברצונם של חז"ל "להאריך בהודאות, ולברך על כל חסד וחסד ברכה בפני עצמה". אי לזאת, לו היה האיש מברך "שעשני ישראל", הוא לא היה יכול לברך "שלא עשני עבד" ו"שלא עשני אשה", שהרי בברכתו "שעשני ישראל" כבר נאמר שהוא ישראל ולא גוי, שהוא ישראל ולא עבד ושהוא ישראל ולא **ישראלית**. היינו, אף שהמברך "שעשני ישראל" מתכוון לכך שהוא זכה להיות בן לעם ישראל, בכל זאת, מאחר שישאל הוא לשון זכר, כבר אין הוא יכול לברך "שלא עשני אשה". לפיכך, חכמים תקנו ברכות אלו בנוסח שהן יכולות לשכון זו בצידה של זו, בלא שהאחת רומזת על חברתה.

בעל ה"מגן אברהם" (שם, ס"ק ט') מצטט את הסברו של הב"ח, אשר לפיו המילה "ישראל" משמעה איש בלבד ולא אשה, וכהוכחה לכך הוא מציין את דברי בעלי התוספות בסוגייתנו המבארים, כי למרות שהתורה נכתבה בלשון זכר, היא מתייחסת לגברים ולנשים כאחד [למעט במקומות מסוימים, שבהם יש לימוד מיוחד להורות, שההתייחסות היא לגברים בלבד], שהרי ידועה דרשת חז"ל (פסחים מגא) מן הפסוק (במדבר ה/ו) "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם" - "השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה". הרי לנו, מסיים ה"מגן אברהם", כי לולא דרשה מיוחדת זו, היינו מייחסים את ציווי התורה שנאמר בלשון זכר, לגברים בלבד.

דף פה/א בעושה מעשה עמך

קללות - מתי וכיצד?

מבואר בסוגייתנו, שהמקלל אדם מישראל עובר על איסור מן התורה, שנאמר (ויקרא יט/ד) "לא תקלל", ולוקה שלושים ותשע מלקות על כך. אולם, המקלל אדם רשע פטור, שנאמר (שמות כב/ז) "ונשיא בעמך לא תאיר" - "יצא זה שאינו עושה מעשה עמך".

האם **מותר** לקלל רשע, או שמי שמקללו **פטור ממלקות**: ה"מנחת חינוך" (מצווה רל"א אות ד') מדייק מלשון סוגייתנו שמדובר אין לקלל רשע, שאלמלא כן, מדוע נקטה הגמרא בלשון "פטור" ולא בלשון "מותר". אולם, פוסקים רבים התירו לקלל את הרשע, ואחת האסמכתות לכך היא מן הפזמון הידוע "שושנת יעקב" בו אנו מזמרים בקול רם "ארורים כל הרשעים" (עיי' בספר "לרעך כמוד" ה' לא תקלל פ"ג בהערות "גיר לדוד" אות מ"ז). [נעיי'ש בהגהות על ה"מנחת חינוך" אות ב' מדברי ה"חזון איש" והגרא"מ שך זצ"ל ועוד, שהוכיחו כי אין כל איסור בקללת רשע].

בעל "חוסן יוסף" (מסכת קידושין אות רצ"ו) כתב חידוש מעניין, כי דווקא אדם כשר רשאי לקלל רשע, אך רשע אינו רשאי לקלל את חבריו הרשע. שכן, חז"ל דרשו שהמקלל פטור, משום ש"אינו עושה מעשה עמך", היינו, הרשע אינו נחשב כמי שניצב בדרגה אחת עם אלו שאינם רשעים, ולפיכך, הם רשאים לקללו. לעומת זאת, הרשע, הרי עומד במצב זהה לזה של חבריו, ואין הוא רשאי לקללו...

למרות שכאמור, לדעת רוב הפוסקים אין איסור לקלל רשע, כתב ב"מדרש הנעלם" (זהר פרשת וירא עמוד ק"ה), "ואמר רבי, אסור לו לאדם להתפלל על הרשעים שיסתלקו מן העולם, שאלמלא סלקו קודשא בריך הוא לתרח מן העולם כשהיה עובד עבודה זרה, לא בא אברהם אבינו לעולם ושבטי ישראל לא היו, והמלך דוד ומלך המשיח והתורה לא נתנה, וכל אותם הצדיקים והחסידים והנביאים לא היו בעולם".

ה"חפץ חיים" - יש להתפלל על הרשעים שיחזרו בתשובה: ה"חפץ חיים" זצ"ל (ע"ה"פ י"א) האריך בדבריו, שיש להתפלל על הרשעים שיחזרו בתשובה (ברכות יא) ולא שימותו. שהנה, כאשר יעקב אבינו שמע מבניו כי המושל המצרי, שהיה יוסף, בנו, אך הוא לא ידע זאת, מתעלל בהם, לא התפלל עליו שימות. ואם היה עושה כן, היה הורג את בנו שלא מדעת, ובזכות זהירותו ניצל בנו מקללתו.

דף פה/ב - פה/א חציו עבד וחציו בן חורין

חציו עבד וחציו בן חורין

המושג "חציו עבד וחציו בן חורין" נזכר בתלמוד לא אחת ולא שתיים, ואף פרשה שלמה בתורה וסוג מיוחד של קורבן מוקדשים לו: פרשת שפחה חרופה ואשם שפחה חרופה (ראה כריתות יב - יאא). אף שמושג זה מוכר לרבים, נפרט אותו בקצרה טרם נחדור לפרטיו: שני אחים ירשו עבד כנעני מאביהם, ואחד מהם שחרר את חלקו בעבד, הרי לפנינו "חציו עבד וחציו בן חורין". מצב זה יוצר מציאות סבוכה להפליא, שכן, עבד כנעני חייב במצוות כאשר אך הוא פטור מן המצוות שחייב בהם האיש. ואילו עבד משוחרר הופך להיות יהודי גמור החייב בכל מצוות התורה. אם כן, אדם זה, חציו חייב במצוות מסוימות שחציו האחר פטור מהן. במאמר שלפנינו נתמצת מספר הגדרות שעל ידן ניתן להבין לאשורו את מצבו של ה"חציו".

ההבדל בין פרד לחציו עבד וחציו בן חורין: התשב"ץ (ח"ב סי' ד) טורח לבאר את המשך בעמך הבא

יהודים שיבואו עמו למחות נגד חילול קדשי ישראל, כך שלעיתים הוא עושה זאת לבדו ממש.

הראיה האדמו"ר מסאטמר זצ"ל את פירוש הספורנו על הפסוק (במדבר כה/א) "השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי **בתוכם**" - "שעשה נקמתו לעיני כולם, כדי שבראותם זה ולא ימחו, יכופר על אשר לא מיחו בפושעים, ובוזה השיב את חמתי מעליהם". כלומר, די במעשהו הנעשה בפני רבים המסכימים לו בשתיקה, כדי שיחשב להם כפרה על מה שהסכימו בשתיקה לאותם חוטאים... ("עולמות שחרב").

דף פב/ב התחילו שבטים מבזין אותו

ביזוי שיש בו רווח

בגמרתנו מסופר שהשבטים החלו לבזות את פינחס לאחר שהוא הרג את זמרי. **לא לחנם אירע כן**, ביאר ה"חתם סופר" זצ"ל. באבות דרבי נתן (פ' ל"ח) מסופר, כי כאשר הוציאו את רשב"ג נשיא ישראל ואת רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול להריגה, היה רשב"ג תוהה בדעתו על שהם נהרגים כמחללי שבתות וכעובדי עבודה זרה. אמר לו רבי ישמעאל, "שמא כשהיית יושב דורש בהר הבית, והיו לו אוכלוסי ישראל יושבין לפניך, זחה דעתך עליך".

נמצא, שזיחיות דעתו של אדם על מעשה טוב שעשה, אף אם עשה אותו לשם שמים, גורמת לו לאבד את שכרו.

לפיכך, מאת ה' היתה שיבזו השבטים את פינחס לאחר הריגת זמרי, כדי שלא יפסיד מאומה משכרו מעשהו הטוב.

זהו שאומר המדרש רבה על הפסוק (במדבר כה/ב) "הנני נתן לו את בריתי שלום" - **בזין** הוא שיטול את שכרו..."

דף פב/ב שפיטם אבי אמו

מי מפיטם את העגל?

השבטים ביזו את פינחס באמרו, "ראיתם בן פוטו זה, שפיטם אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים?". לכאורה, יש להבין מדוע נטפלו השבטים לפיטום העגלים על ידי אבי אמו, יתור, ולא לעצם העובדה שהוא עבד עבודה זרה?

דרש האדמו"ר מסוכטשוב, בעל ה"שם משמאל" זצ"ל, כי הפיטום אינו עניין אלא לנכרים. היהודים, משקינים בפנימיות לא בחיצוניות. לפיכך, טענו השבטים כלפי פינחס, על ששפט את זמרי על מעשיו החיצוניים ולא לפי פנימיותו, כפי שפירש ה"אבני נזר" זצ"ל שזמרי התכוון לשם שמים.

לפיכך, ייחסו הקב"ה לאחרון הכהן, מקריב הקרבנות, שעבד בפנימיות ("ישם משמאל", פ' פינחס).

דף פה/א היוצא ליהרג ובא בנו והכהו וקללו חייב

לשבת במאסר ולא לבזות את ההורים

סיפר הגר"י זילברשטיין שליט"א:

אדם שהועמד למשפט, ודינו צפוי היה להיגזר לתקופת מאסר בת עשר שנים שאל, אם יוכל להציב קו הגנה לפני, חינוכו הקלוקל בבית הוריו הוא שהביאו לעשות את אשר לא יעשה. לדבריו, אם דבריו יתקבלו ויזל גזר דינו יותכן שישלח לחמש שנות מאסר בלבד.

תשובתי היתה, שהדבר אסור בתכלית האיסור. "ארור מקלה אביו ואמו" (דברים כז/טז) נאמר גם על אב רשע, **ועדיף** לשבת חמש שנים נוספות במאסר מאשר לבזות את ההורים... ("קול ברמה").

דף פה/א והכהו וקללו...

הדיין המסכן

שח הגר"ש שניאורסון זצ"ל, ראש ישיבת "כוכב מעיקב - טשיביץ":

באחד הפסדים ראיתי חידוש מוזר. אם כופים אדם להכות דיין מסויים או לקללו, עליו לבחור בעבירה הקלה מביניהן. ומאחר שקללת דיין נאסרה בשני לאוין (רמב"ם הל' סנהדרין פ' כ"ו הל' ב') והכאתו באחד בלבד, עליו לבחור בהכאה ולא בקללה. זאת, אף אם הדיין עצמו מבקש הימנו שיקללו ולא יכהו, משום שאי אפשר לו לדיין למחול על קללתו, כמבואר ברמב"ם (שם הל' ו').

החשבון, דומני נכון הוא, אבל להלכה, חושבני

הדף היומי

סנהדרין פ"א-פ"ז

כ"ו כסלו-ב' טבת

המשך מעמוד קודם

ההבדל בין הפרד לאדם שהוא "חציו עבד וחציו בן חורין". שניהם, מורכבים הם. הפרד הוא שילוב של סוס ואתון, וה"חציו" הוא שילוב של יהודי ועבד כנעני, ומכל מקום, דיניהם שונים. חציו עבד וחציו בן חורין אינו רשאי לישא אשה כל שהיא. יהודיה אינו רשאי לשאת, משום חצי העבד שבו. שפחה אינו רשאי לשאת משום חציו היהודי, ואף לשאת "חציו" שכמותו, היינו, חצי שפחה וחצי בת חורין, גם כן אינו רשאי, משום שהצד היהודי שבו אסור לו להנשא עם צד העבד שבשפחה. לעומת זאת, פרד ופרדה אינם נחשבים ככלאים, ואין מתייחסים אל כל אחד מהם הן כסוס והן כחמור, אלא רואים אותם כיצירה חדשה - פרד. החילוק ביניהם, מבאר התשב"ץ, הוא שהפרד מהווה יצירה חדשה, סוג חדש של בעל חיים ולפיכך, אין לייחס לו תכונות הקשורות למוצאו. לעומת זאת ה"חציו" הוא תערובת גרידא, בעל שתי ישויות השוכנות בו, אך אין הן מתמזגות ביניהן לכדי יצירה חדשה. לפיכך, הפרד והפרדה אינם נחשבים ככלאים, שהרי שניהם מין אחד הם. אולם ה"חציו עבד" וה"חציה שפחה", אסורים בנישואים משום שעבודות ויהדות משמשים בהם בערבוביה.

בשורות הבאות נוכח, כי ערבוביה זו, יש שהיא מעורבתת להפליא, ויש שהיא מסודרת למופת, אך לפני שאנו פוסעים את הפסיעה הבאה, חובה עלינו להקדים הקדמה קצרה. אנו מבחינים היטב בין גופו של האדם לחלק הרוחני השוכן בתוכו. איסורי התורה, זכויות הקניין ושאר היכולות המשפטיות, מתייחסים לחלק הרוחני שבאדם, ואילו גופו אינו אלא "נושא כלים". מעתה, אף שקבענו כי החלק היהודי והחלק הכנעני שב"חציו" מעורבים זה בזה וכל אחד מהם משפיע על כל ישותו, הרי, שכאשר נבקש להתייחס לגופו בלבד, ניתן להבין כי הוא מחולק באופן מדויק בין שני בעליו - העבד עצמו והאדון על חציו, שהרי אין גופו אלא ככל חפץ שניתן לחלקו בין שני בעלים. זאת, לעומת ישותו הרוחנית, שבה אין ניתן לבצע הפרדה ברורה.

כעת, נוכל להבין את החילוק בין שתי ההלכות הבאות שכתב הרמב"ם והנראות כסותרות זו את זו באופן מתמיה. הרמב"ם (הלי' אישות פ"ד הלי' י"ז ע"פ גיטין מג"א) פוסק כי חציו עבד וחציו בן חורין הנושא אשה יהודיה, הרי זה ספק קידושין. מצד שני הוא פוסק (שם) כי חציה שפחה וחציה בת חורין שנישאה ליהודי, קידושה חלים. מדוע זה יש הבדל בין העבד לבין השפחה?

אין זאת, מבאר ה"סטיפלער" זצ"ל ("קהילות יעקב" גיטין סי' ל"ב), אלא משום שכאשר האיש מקדש אשה, נפשו עושה קניין בגוף האשה. מעתה, חציו עבד וחציו בן חורין שעשה קניין קידושין, הרי זה ספק קידושין, שהרי נפשו מבוטלת עליו, יהודי ועבד משמשים בה בערבוביה, ולפיכך נוצר ספק כיצד להתייחס לפעולה שנעשתה על ידו והשייכת ליהודים בלבד. לעומת זאת, יהודי המקדש חציה שפחה וחציה בת חורין קונה קניין בגופה, אשר בו במובהק, חצי שייך לה וחצי לאדוניה, ואין, איפוא, כל עילה שהקידושין לא יחולו. ... [בשולי הדברים נציין, כי האמור שהמקדש "עושה קניין בגוף האשה", אין הכוונה לקניין כעבד ושפחה, אלא שהאיסור שחל על כל העולם כלפיה, חל בגופה - עיי' תוס' קידושין ב/ב].

שאין זה כך. קללה על ידי אונס, אין בה בזיון רב כל כך, ועדיפה היא מהחכמה. ניצל איפוא הדיין" (ספר הזכרון "זוהר ברכ" עמ' רכ"ח).

דף פ"ב כי יפלא ממך דבר

פשר הצרות

היה רבי מרדכי בנט מניקלשבורג זצ"ל, אומר: "כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם" (דברים יז/ח) - כאשר תעמוד ותתפלא מדוע מופלה לרעה דם ישראל מדם גוי, "בין דין לדין ובין נע לנגע" - מדוע דינים וגזירות נוחתים על ראשיהם של ישראל ולא של הגויים - "דברי ריבת בשעריך", בעוון שנאת חיים הדבר בא...

דף פ"א וכולהו אליבא דרבי עקיבא

כל התורה, בזכות מה?

בסוגייתנו למדנו שהמשניות, והתוספתא, והספרא והספרי, כולם נשנו על ידי תלמידי רבי עקיבא, וכולם מפיו ולפי דעתו והלכותיו!! הרי לנו, אומר היה בעל ה"תפארת שלמה" מראדומסק זצ"ל, שכל התורה שבעל פה המצויה בידנו כיום, כולה בעצם משנתו של רבי עקיבא היא! והיאך זכה לכך רבי עקיבא? אלא, השיב, הרי אמר ריש לקיש (ברכות ס"ב) ש"אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה". ומי לנו גדול מרבי עקיבא, שלא זו בלבד שמסר נפשו בפועל ממש על קיום התורה (ברכות ס"א), אלא שכל ימיו ציפה "מתי יבא לידי ואקיימנו" (תפארת שלמה, בראשית).

מהדורת הש"ס "נר תמיד" בהוצאת "מאורות הדף היומי"

בשורה משמחת ללומדי הדף היומי
החלה הורשמה לחלוקת הגמורות מהדורות מסכתות מכות-שבועות ממהדורת "נר תמיד" במחיר משובסד לפרטים נא לפנות ליוסי במשרד "מאורות הדף היומי": 03-6164725

כתובת המערכת
רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471 טל. 03-6160657 פקס 03-5780243
מחלקת מנויים
המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית **בדואר:** נא לפנות לטל. 03-616-06-57 **בדואר אלקטרוני:** נא לפנות dafyomi@hadaf-hayomi.com **בפקס:** נא לפנות לפקס 03-574-82-72

נקודות הפצה בחו"ל
אמצעות חברות נותן לקבל את החלקן "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית ממדי שבע-בדואר לפרטים בטל. 718-253-6218
ניו ג'רסי: משפ' פרי 871-5850-201
לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוין 818-5098880
אנגליה: לונדון: יחזקאל אברס 020-8700-44+ (08700)
מני/סטר: שמואל סאהן 07724402928
קנדה: מונטריאלי: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160
ארגנטינה: הר"ר מרדכי באבעק 5411-4862-9313
אוסטרליה: הר"ר יחזקאל בראון 613-95300217
בלגיה: הר"ר יעקב סנדוביץ 0475-263759
ברזיל: הר"ר יהושע פסטרנק 011-30513955
צרפת: הר"ר יהודה בוכנינגר 333-88140030
שווייץ: הר"ר רפאל מוסבכר 014620030
לעילוי נשמת הר"ר ראובן גומבו ז"ל
ב"ר צבי ז"ל וזוגו מרת פראדל גיטל ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת הר"ר משה אדלר ז"ל ב"ר חיים טוביה ז"ל נלב"ע א' טבת תשנ"ד ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י הר"ר שמואל אדלר ומשפ' שיחיו גבעתיים	לעילוי נשמת ראש משפחתנו ר' יעקב מיץ ז"ל ב"ר שלום וזוגו רחל ז"ל נלב"ע א' בטבת תשס"ב ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו	לעילוי נשמת מרת בריינדל רייזל זקון ע"ה בת ר' נחמן נלב"ע א' טבת ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה ע"י המשפחה שיחיו
לעילוי נשמת מרת שפרה בליטנטל ע"ה בת הר"ר שכנא דוד ז"ל נלב"ע כ"ח כסלו תשמ"ב ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה ע"י נכדה ידידינו הר"ר שמואל חסדיאל ומשפ' שיחיו בני ברק	לעילוי נשמת יצחק הלוי קרויז ז"ל ב"ר יוסף ז"ל נלב"ע ב' בטבת תש"ס ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו	לגבאי בתי הכנסת כל המעוניין להקים שיעור בדף היומי נא לפנות למוקד "מאורות הדף היומי" טל' 03-6160657

דף משלך בגמרא!!

עשה למען יקירך ז"ל והנצח זכרם הטוב לברכה בש"ס מאורות, לצד נשמותיהם של גדולי ישראל זצ"ל ותמיד תמיד, כשיגיעו בשיעורי הדף היומי, לדף הרשום על שם יקירך, יעלה לימוד התורה בציבור לזכות הנשמות היקרות, להמציא להן מנוחה נכונה עד ביאת הגואל.

הזדמנות נדירה וזכות גדולה

לפניות והזמנות

03-6164725 פקס 03-5780243 באירופה: 07966294719 פקס 02087318053